

NCDO onderzoekt regelmatig wat het Nederlandse publiek denkt over internationale samenwerking. Ook laat NCDO onderzoek uitvoeren over internationale vraagstukken die betrekking hebben op de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Dit is een samenvatting van een van deze onderzoeken. Het gehele onderzoeksrapport en een lijst met overige onderzoeken kunt u vinden op www.ncdo.nl.



Postadres:
Postbus 94020
1090 GA Amsterdam

Bezoekadres:
(hoofdingang KIT)
Mauritskade 63
1092 AD Amsterdam

tel: 020 568 87 55
fax: 020 568 87 87
info@ncdo.nl
www.ncdo.nl

Debat leeft op in jaren negentig

Na een stille periode na het vertrek van minister Schoo in 1986, laaide de discussie over ontwikkelingssamenwerking in de jaren negentig op. Enerzijds werd het debat in volle hevigheid gevoerd, anderzijds werd zowel het politieke als het maatschappelijk draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking aangetast. In deze jaren was het realiseren van de millenniumdoelen een belangrijke doelstelling van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. In 2002 werd echter besloten in plaats van een minister een staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking aan te stellen. Ook betwijfelden enkele partijen de effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking.

Begroting 1991: "Voor elk wat wils"

De oppositionele VVD-fractie prees minister Pronk voor het terugbrengen van ontwikkelingssamenwerking op de politieke agenda door zijn beleidsnota 'Een wereld van verschil' in 1991. Belangrijkste discussiepunt tussen de partijen betrof de doelstelling van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid: directe armoedebestrijding of economische verzelfstandiging? De PvdA-fractie prioriteerde duurzame armoedebestrijding, met economi-

sche verzelfstandiging als belangrijk onderdeel. De VVD-fractie redeneerde omgekeerd. De CDA-fractie had moeite stelling te nemen. Zij moest met de PvdA regeren, maar zag ook dat de PvdA brak met het tweesporenbeleid van het CDA, gericht op economische groei en armoedebestrijding. De D66-fractie koos een middenweg: verzelfstandiging als gelijkwaardige doelstelling, naast directe armoedebestrijding. Daarnaast kaartte D66 de vervuiling van het overheidsbudget aan. Over de hoogte hiervan bestond impliciete consensus van 1,5% NNI (Netto Nationaal Inkomen). Minder overeenstemming bestond over de landkeuze van Pronk, die volgens het CDA te groot was. De rol van het bedrijfsleven veroorzaakte discussie onder parlementariërs. Pronk was afkerig van het inschakelen van ondernemingen in ontwikkelingslanden. De CDA-, D66- en VVD-fracties wensten echter een prominentere positie voor bedrijven. Samenvattend: in 1991 zetten vooral de oppositiepartijen VVD en D66 zich af tegen Pronk's beleid. De PvdA stond achter haar minister, het CDA bleef afzijdig.

Begroting 1996: "Het verstrekken van vis of het geven van een hengel"

Het voornemen van Pronk goed te kijken naar de kwaliteit en de effectiviteit van hulp kreeg steun, evenals het behoud en de versterking van het maatschappelijk en politiek draagvlak. De woordvoerders ontwikkelingssamenwerking discussieerden eind 1995 weer over de vraag of armoedebestrijding of economische verzelfstandiging de doelstelling moest zijn van het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Dezelfde partijen stonden tegenover elkaar, met als twee uitersten de VVD- en de GroenLinks-fractie. Pronk sprak over *ownership*, waarbij de vraag van het ontwikkelingsland centraal staat in plaats van het aanbod van het donorland. Volgens hem was met de herijking gekozen voor meer samenwerking tussen de departementen. Omdat de 1,5% NNI verouderd zou zijn, was in de herijking nota besloten een nieuwe norm voor het ontwikkelingsbudget aan te nemen. Oppositiepartij GroenLinks was het oneens met deze keuze, zij wilde vasthouden aan de eerder in het regeerakkoord vastgelegde norm van 0,9% BNP. Ook de VVD was tegen de nieuwe norm, omdat zij zich wilde houden aan de VN en OESO-afspraken van 0,7% BNP. Dit was een van de eerste keren dat de VVD zich anders opstelde ten opzichte van ontwikkelingssamenwerking dan de

overige partijen. Over de rol van het bedrijfsleven in het ontwikkelingsbeleid namen de woordvoerders verschillende standpunten in. De CDA-fractie wilde het *ownership*-concept nader uitwerken tot aansluiting bij initiatieven van ngo's en het bedrijfsleven. Ook de PvdA en de VVD achtten de inzet van ondernemingen van belang. Dit is een verschuiving ten opzichte van het vorige debat. GroenLinks en D66 wilden liever het ontwikkelingsbudget via de medefinancieringsorganisaties uitgeven.

Begroting 2000: **"Dansen doe je met een vriend, niet met een cheque"**

In 1999 was het vijftig jaar geleden dat Nederland begon met ontwikkelingshulp. Geen reden voor een feestje, aldus de woordvoerders. De CDA-fractie vond dat niet geld, maar de mens het belangrijkste onderwerp van discussie diende te zijn. Minister Herfkens maakte het verminderen van de armoede, economische verzelfstandiging en duurzame ontwikkeling tot doelstellingen van haar beleid. Het begrip *ownership* stond wederom centraal. Groenlinks, het CDA en de VVD wilden een stap verder en spraken over *partnership*. Bij de budgetbespreking bleek CDA-woordvoerder Van Ardenne-van der Hoeven het oneens met de bezuinigingen van Herfkens. Ook volgens de andere woordvoerders was te sterk bezuinigd

en werd het budget vervuld door milieu-inspanningen uit ontwikkelingsgeld te betalen. Het verdwijnen van het Vrouwenberaad Ontwikkelingssamenwerking door uitblijven van subsidie, leidde bij de fracties tot protest. CDA en VVD kunnen als voorstanders van de inzet van bedrijven worden beschouwd. De PvdA zag ook een rol weggelegd voor bedrijven, maar beschouwde armoedebestrijding als primair doel.

Waar de fracties in de Tweede Kamer zich bij de vorige twee bestudeerde debatten vooral op elkaar richtten, moest in 1999 de minister het ontgelden. Samenvattend: Herfkens kreeg niet alleen van haar eigen partij commentaar, ook van de CDA-, GroenLinks- en VVD-fracties. Coalitiepartij D66 hield zich op de achtergrond.

Begroting 2004: **"Niet: heeft de hulp geholpen? Maar: hoe maken wij de hulp effectiever?"**

Van Ardenne-van der Hoeven, die bij de vorige besproken begrotingsbehandeling kritiek had op Herfkens, werd vanaf 2003 minister. Zij wil zich inzetten voor duurzame armoedebestrijding op voorwaarde van goed bestuur, op de thema's onderwijs, alfabetisering, water en milieu, aids en reproductieve gezondheidszorg. Het eind 2003 gevoerde debat ging over de effectiviteit en doelmatigheid van hulp. De

VVD-fractie had altijd kritisch gestaan tegenover het verstrekken van ontwikkelingshulp, maar kon hiervoor nooit medestanders vinden. Dit jaar kreeg de fractie steun van oppositiepartij LPF, wat voor opschudding zorgde bij de overige fracties.

Van Ardenne-van der Hoeven vond dat het debat niet moest gaan over de vraag of de hulp helpt, maar hoe de hulp effectiever kan worden. De CDA-fractie wilde het bedrijfsleven hierbij betrekken, net als de PvdA-fractie, die via maatschappelijk verantwoord ondernemen bedrijven wilde inzetten bij armoedebestrijding. GroenLinks vond dat de minister teveel verwachtte van het bedrijfsleven. Over het ontwikkelingsbudget bestond eveneens onenigheid tussen de fracties. De LPF-fractie maakte zich evenals het CDA sterk voor een Stabiliteitsfonds. Het oprekken van de ODA-definitie om vredesmissies uit ontwikkelingsgeld te financieren, vond de PvdA-fractie echter onjuist. Het debat in 2003 was fel en levendig. Wat opvalt, is dat coalitiepartij VVD zich afkeerde van het voorgestelde beleid. De overige fracties, met CDA en PvdA voorop, zagen echter nog steeds het nut in van het verstrekken van hulp en zij verdedigden dit standpunt dan ook in de Kamer. Coalitiepartner D66 hield zich in dit debat wederom stil.

© september 2006 NCDO



INLEIDING

Voortbouwend op onderzoek 5 (Politiek en internationale samenwerking 1994-2004) onderzocht Nelleke van de Walle van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen van de Rijksuniversiteit Groningen hoe ontwikkelingstheorieën parlementair vertaald werden in de periode 1989-2003. In het najaar van elk parlementair jaar behandelt de Tweede Kamer de departementale begrotingen. Voor dit onderzoek werd van ieder van de vier kabinetperiodes één behandeling van de begroting bestudeerd, van het deel ontwikkelingssamenwerking. Voor het derde kabinet-Lubbers werd gekozen voor de bestudering van het jaar 1990, vanwege de in dat jaar gepubliceerde nota van Pronk 'Een wereld van verschil'. Voor het eerste kabinet-Kok werd het jaar 1995 bestudeerd, vanwege het uitbrengen van de herijkingsnota. Voor het tweede Paarse kabinet werd gekozen voor 1999, vanwege het debat over de millenniumdoelen en het 50-jarig bestaan van Nederlandse ontwikkelingssamenwerking. Voor de periode Balkenende I en II werd het jaar 2003 onderzocht, omdat Balkenende I reeds voor de bespreking van de begroting demissionair werd.